

СВОБОДА СОВІСТІ – ФАКТОР СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Громадянське суспільство – це суспільство, яке стверджує пріоритети прав людини, виключає монополію однієї ідеології, єдиного світогляду, гарантує свободу совісті.

Кількісні і якісні трансформаційні перетворення, які відбулись у пострадянській Україні торкнулись усіх сфер суспільного життя. Досить помітними вони є у релігійній сфері. У першу чергу слід зазначити «очищення» цієї сфери від радянських диспропорцій та перекручень: насильницької регламентації релігійного життя, заборони окремих релігійних організацій, вплив держави на формування релігійної інфраструктури та вироблення релігійних пріоритетів у суспільстві. Вирішальним чинником таких змін стала, зокрема, демократизація інституту свободи совісті.

Свобода совісті – це поняття багатогранне. Перш за все воно відображає законодавчо оформлене і практично реалізоване визнання державою, громадянськими, політичними та релігійними організаціями, іншими індивідами людської особистості як вищої цінності, повагу до її духовного суверенітету, свободи самовизначення і самореалізації у світоглядній, зокрема релігійній сфері свого буття [1, с. 408].

Сутність свободи совісті розкривається через поняття свободи релігії, що означає самовизначення особистості у сфері релігійного світогляду та її самореалізації в системі свого релігійного вибору. Свобода релігії, у свою чергу, може бути здійснена тільки через свободу віросповідання та свободу релігійних організацій. Свобода віросповідання – це індивідуальна релігійна свобода, що передбачає правові можливості вільно дотримуватись принципів будь-якої релігії, відправляти релігійний культ, змінювати свої релігійні погляди, рівність перед законом незалежно від релігійних переконань.

Свобода релігійних організацій – це необхідна умова колективного сповідування релігії, здійснення культових дій. Вона реалізується через соціально-правове забезпечення функціонування у суспільстві церкви, релігійних громад, релігійних об'єднань віруючих.

Забезпечення свободи совісті в Україні здійснювалось відповідно до тих змін, які відбувались у релігійній сфері з одного боку, з іншого відображало процес демократизації самого суспільства та держави.

Важливою сутнісною тенденцією розвитку релігійної сфери у цей період стала підтримка новонароджених національних церков з боку перших масових національно-патріотичних організацій, якими, насамперед, були Товариство «Просвіта» та Народний Рух України.

За роки незалежності в Україні було створено правову базу для реалізації права людини на свободу совісті. Це мало позитивний вплив на

розвиток відносин між державою та релігійними конфесіями, дало можливість конфесіям розгорнути активну проповідницьку, просвітницьку та благодійницьку діяльність на благо українського народу та відродження його духовності, сприяло розвитку мережі релігійних організацій.

Вагомим здобутком на шляху будівництва громадянського суспільства в незалежній Україні стало впровадження демократичних державно-правових гарантій свободи совісті. Вони зафіксовані у Конституції України та Законі України «Про свободу совісті та релігійні організації».

Стаття 35 Конституції України гарантує право кожній людині на свободу світогляду й віросповідання. У ній вказується на те, що кожна людина має право сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти одноособові чи колективні релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Згідно з конституційними положеннями церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа від церкви, жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова [2, с. 58].

У ст. 18 Декларації та ст. 18 Пакта прийнятого Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1966 р., вказується: «Кожна людина має право на свободу думки, совісті й релігії, вона може приймати релігію за своїми переконаннями, вибором та здійснювати свободу сповідувати свою релігію або переконання публічним чи приватним шляхом та виконувати релігійні чи ритуальні обряди».

У ст. 35 Конституції України, прийнятій на сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р., також зазначене право громадян на свободу світогляду і віросповідання. Таким чином, законодавство України в питаннях прав людини відповідає міжнародним нормам.

Позитивною тенденцією розвитку релігійного середовища є те, що воно розвивається відповідно до своїх внутрішніх законів, а не під тиском зовнішніх чинників.

Разом з тим законодавче забезпечення свободи совісті в Україні вимагає певного корегування відповідно до змін, що відбулись в українському суспільстві. На це, зокрема, вказувалось у доповіді ПАРЄ від 5 жовтня 2005 року «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною». Удосконалення законодавства про свободу совісті вимагає також вирішення низки проблем у сфері державно-конфесійних відносин.

Важливим важелем здійснення свободи совісті в українському суспільстві є забезпечення його відповідною інформацією: релігійною, релігієзнавчою та правовою згідно з Законом України про інформацію через ЗМІ та систему освіти. Вагоме значення має також ствердження принципу толерантності в усіх сферах людського буття.

Отже, правове забезпечення свободи совісті в Україні є відображенням того рівня дійсної свободи якого досягло громадянське суспільство на даному етапі свого розвитку. Разом з тим законодавство у цій сфері повинно удосконалюватись відповідно до змін, які відбуваються

в дійсності і, виходячи з них, своєчасно скасовувати застарілі норми і приймати нові.

Список використаних джерел

1. Лубський В. І. Релігієзнавство. – Київ: «Академвидав», 2006.
Конституція України. – Київ, 2006.